

Відгук

офіційного опонента Безуглої Лілії Ростиславівни
на дисертаційну роботу Доронкіної Надії Євгеніївни на тему
«Особливості аргументативних структур в англійськомовних науково-
технічних статтях». Київ, 2021. 285 с.,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
за спеціальністю 10.02.04 – германські мови

У колі загальних проблем антропоцентричної лінгвістики сьогодення особливої актуальності набувають проблеми, пов'язані з реалізацією мовних і мовленнєвих одиниць у дискурсі. Активне звернення лінгвістів до мови й мовлення в комплексі різнопланових характеристик онтологічного, соціального, психологічного та інших типів контекстів пов'язується з дискурсологією, яка на сучасному етапі розвитку лінгвістики постала у якості парасолькової дисципліни, об'єднавши під своїм покровом низку антропоцентрично спрямованих дисциплін і залучивши їх у всебічні й глибокі інтеграційні процеси.

У дисертації Н. Є. Доронкіної дискурсологія постає теоретичним підґрунтям у поєднанні із теорією аргументації, теорією мовленнєвих жанрів і теорією риторичних структур.

Обговорювана дисертаційна робота презентує дослідження структурно-семантичних характеристик аргументативних структур науково-технічної статті в англійськомовному науково-аргументативному дискурсі.

У сучасних лінгвістичних дослідженнях, у яких домінує принцип антропоцентризму, аргументація розглядається як явище діалогічної природи, залучене до дискурсивної практики, пов'язане з когнітивними процесами комунікантів, із законами логіки та принципами риторики. Проте, недостатньо вивченими є прояви аргументації у конкретних типах дискурсу, з одного боку, і особливості аргументативного дискурсу, що нашаровується на інші дискурсивні типи, зокрема, науковий дискурс, з іншого. Тож **актуальність** дослідження не викликає сумніву.

Об'єктом дослідження є аргументативні структури англійськомовної науково-технічної статті, які досліджуються на **предмет** їхніх структурно-семантичних характеристик та параметрів їхньої продуктивності в англійськомовному науково-аргументативному дискурсі.

Із об'єктом та предметом дослідження корелює постановка основної **мети** роботи – виявлення особливостей аргументативних структур науково-технічної статті в англійськомовному науково-аргументативному дискурсі.

Для вирішення поставлених завдань авторкою застосовуються, крім загальнонаукових, лінгвістичні **методи** жанрового, інтенційного, функційного, контекстуального, стилістичного, композиційного та дискурсивного аналізу та відновлення імпліцитного смислу.

Обрані методи адекватні щодо мовного **матеріалу**, обсяг якого – 105 текстів статей (60,23 друк. арк.), надрукованих у 17-ти наукових виданнях,

присвячених дослідженням у сфері акустики та радіоелектроніки, – зумовлює наукову **достовірність** висновків та об'єктивність положень дисертації.

Надійність отриманих результатів забезпечується також репрезентативністю списку використаних наукових джерел, що сягає 302 найменування та репрезентує як роботи класиків мовознавства (М. М. Бахтіна, А. Вежицької, Ю. Габермаса, І.Р.Гальперина, З. Гарріса, Т. ван Дейка, О. С. Кубрякової, Г. Г. Почепцова, П. Серіо, І. П. Сусова, Ч. Філлмора та ін.), так і здобутки сучасних вітчизняних (Ф. С. Бацевича, А. Д. Белової, О. М. Ільченко, Н. Г. Іщенко, П. П. Коструби, Н. К. Кравченко, О. В. Кульбабської, В. А. Кухаренко, І. С. Шевченко, Т. В. Яхонтової та ін.) і зарубіжних (Ф. ван Ееремена, В. І. Карасика, М. М. Кожині, В. Є. Чернявської, Д. Шіффрін та ін.) науковців. У такий спосіб продемонстровано широку обізнаність у вітчизняній і зарубіжній лінгвістичній літературі.

Розглядаючи теоретичні засади дослідження, у **першому розділі** роботи авторка звертається до аналізу стану дослідженості проблеми та висвітленню теоретичних положень теорії дискурсу, теорії аргументації та теорії риторичних структур, що є релевантними для дослідження.

Висвітлюються особливості наукового дискурсу, питання типології дискурсу та дискурсивних категорій, наголошується на дискурсивній специфіці досліджуваного явища, розглядаються засади аргументації, надаються характеристики науково-аргументативного дискурсу та науково-технічної статті як різновиду жанру наукової статті.

До переваг роботи слід віднести те, що в цьому розділі ґрунтовно окреслено теоретичні положення, на які дисертантка спирається в емпіричних розділах дослідження, зокрема, поняття дискурсу, риторичної структури, предикації, співвідношення понять стилю, підстилю та жанру.

Другий розділ надає обґрунтування методологічних принципів дослідження: висвітлено застосування принципу функціоналізму у вивченні аргументації, окреслено методи та матеріал.

Обґрунтовано доцільність та показано дієвість запропонованої шестиетапної методики аналізу об'єкту. Опис методики зроблено послідовно, зі вказівками на застосовані методи.

Виокремлено клаузу як елементарну дискурсивну одиницю, яка постає у центрі уваги в емпіричних розділах. Висвітлено сім видів граматичних конструкцій, які слугують елементарною дискурсивною одиницею.

Третій розділ присвячено опису мовних і позамовних характеристик аргументу. Зокрема, в межах аргументу розглянуто семантичні різновиди як компонентів базової моделі, так і додаткових компонентів. Проаналізовано засоби їх вираження у науково-технічних статтях.

Розглянуто семантична класифікація аргументів у аргументації науково-технічних статей.

Крім того, розділ містить опис моделі аргументу в термінах теорії риторичних структур. Також відзначено роль композиційно-мовленнєвих форм в аргументації. Встановлено, що риторична структура простого

аргументу містить шість дискурсивних одиниць. Висвітлено п'ять типів риторичних відношень, які поєднують ці одиниці незалежно від порядку компонентів аргументу.

Четвертий розділ характеризує науково-технічну статтю в цілому в світлі аргументації. Виокремлено характерні для кожного розділу науково-технічної статті композиційно мовленнєві форми та способі їхньої взаємодії.

Побудувавши ієрархічну трьохярусну структуру аргументації статті, Н. Є. Доронкіна ретельно описує специфіку аргументації на кожному ярусі та робить прозорі й чіткі висновки.

Таким чином, мета роботи є повністю досягнутою.

Отримані результати відзначаються науковою **новизною**. У роботі вперше:

- виявлено та проаналізовано особливості аргументативних структур науково-технічної статті в англійськомовному науково-аргументативному дискурсі;
- описано модель аргументу, яка базується на семантичних відношеннях між її компонентами;
- висвітлено низку специфічних для аргументативного дискурсу категорій та вербальні засоби їхньої актуалізації у науково-технічних статтях;
- виявлено ієрархічну побудову структури аргументативного дискурсу науково-технічної статті.

Теоретичну значущість дисертаційного дослідження зумовлено вагомих внеском, який воно робить у розробку проблем комунікативної лінгвістики, стилістики та граматики сучасної англійської мови, лінгвістичної семантики, дискурсивного аналізу та риторики. Результати дослідження є суттєвим внеском у подальшу розробку теорії аргументації, теорії риторичних структур, а також проблем, пов'язаних з категоріями дискурсу та імпліцитними смислами в дискурсі.

Практична значущість поданої праці полягає в тому, що отримані результати мають цінність для лекційно-семінарських курсів з теоретичної граматики та стилістики англійської мови, спецкурсів із риторики, дискурсознавства, комунікативної лінгвістики і теорії аргументації, можуть бути використані у складанні навчальних посібників, написанні курсових і дипломних робіт, а також мають прямий вихід у практику перекладу та викладання англійської мови як іноземної в навчальних закладах України.

Основні положення дисертації повно відображені у 18-ти одноосібних **публікаціях** авторки, зміст і вихідні дані яких повністю відповідають чинним вимогам.

Текст роботи викладено послідовно, аргументовано, логічно, з підкріпленням думок цитатами, приклади є релевантними.

Робота має цільний, закінчений вигляд, достатній обсяг та оформлена згідно з чинними державними стандартами.

Позитивне враження справляють репрезентативні додатки з таблицями, схемами, діаграмами, які засвідчують глибину і ґрунтовність дослідження (с. 228–282).

Зміст автореферату та основних положень дисертації є ідентичним.

Проте, дисертація викликає деякі зауваження, які мають дискусійний або факультативний характер:

1. Опис матеріалу дослідження є занадто стислим: 14 рядків у Вступі (с. 18–19) і 4 рядки у підрозділі 2.1 (с. 75). Авторка вказує, що статті обиралися методом вибіркового добору, але критерій добору не зазначається. Із цього приводу виникає низка запитань: Чи потрапляли до вибірки статті з різноманітними порушеннями закономірностей аргументації, чи емпіричну базу склали тільки прототипічні статті, тобто «найкращі представники» категорії «науково-технічна стаття»? Чи притаманні закономірності аргументації у науково-технічній статті, встановлені у ході дослідження, усім дослідженим статтям? Чи, може, є винятки?

2. Розглядаючи сутність дискурсу в пункті 1.1.1, дослідниця зазначає, що релевантним для її дослідження є розуміння дискурсу І. С. Шевченко як багатоаспектної когнітивно-комунікативно-мовної системи-гештальту, яка визначається, відповідно, сукупністю трьох аспектів: когнітивним, соціально-прагматичним і мовним (с. 30). За такого підходу мінімальною одиницею дискурсу постає мовленнєвий акт, на що вказує І. С. Шевченко в своїх роботах¹.

Проте Н. Є. Доронкіна в підрозділі 2.5 як мінімальну (елементарну) дискурсивну одиницю визначає клаузу, посилаючись на таких науковців, як Сандра Томпсон, Елізабет Купер-Кулен і Крістіан Маттіссен², які презентують голландську школу дискурс-аналізу. Тож доречніше було б опертися на розуміння дискурсу саме цими вченими.

3. Окреслюючи методи дослідження у підрозділі 2.2, дослідниця зупиняється на методі відновлення імпліцитного смислу (с. 81–82). Однак залишається незрозумілим, яким чином здійснюється виведення імпліцитного смислу. Описуються логічні закони, за яким відбувається виведення, але зазначається, що виведення – «це суб'єктивний процес» і читач може відновлювати проміжні ланки на свій розсуд (с. 83). То чи доцільно взагалі долучати такі суб'єктивні випадки до аналізу?

4. Хоча дослідниця дуже добре володіє лінгвістичною термінологією та слушно пояснює терміни, які використовує, деякі терміни вживаються без дефініції, але потребують її, оскільки по-різному розуміються у лінгвістиці, зокрема: терміни «жанр» (с. 59 та ін.), «прагматичний зміст» (с. 89 та ін.), «висловлювання» (с. 28, 50, 55, 81 та ін.), «пропозиція» (с. 31, 33, 35 та ін.), у тому числі «макропропозиція» (с. 31) і «пропозиційний зміст» (с. 32), а також

¹ Шевченко И. С. Речевой акт как единица дискурса: когнитивно-прагматический подход // Тверской лингвистический меридиан. Тверь: Твер. гос. ун-т, 2007. Вып. 7. С. 69–80.

² Matthiessen C. M. I. M., Thompson S. A. The structure of discourse and subordination // Clause combining in grammar and discourse. Amsterdam: Benjamins, 1987. P. 275–329; Thompson S. A., Couper-Kuhlen E. The clause as a locus of grammar and interaction // Discourse Studies. 2005. Vol.7. № 4–5. P. 481–505.

термін «інтенція», який використовується у композиті «макроінтенція» (с. 37, 48, 55) та у термінологічних словосполученнях «комунікативна інтенція» (с. 39, 89, 127, 160), «суб'єктна інтенція» (с. 43) і «інтенція комунікації» (с. 43).

5. Дисертація не уникла вад стилю та оформлення, зокрема, мають місце:

- невдалі формулювання (с. 36 та ін.);
- висловлення, нерелевантні для констатуючого стилю висновків на зразок «ми розглядаємо» (с. 68 та ін.);
- закінчення структурного підрозділу посиланням (с. 62);
- некоректна передача іншомовних власних імен (с. 26, 39, 52);
- русизми («їх» замість «їхній» – с. 28, 49, 55 та ін., «в залежності» замість «залежно» – с. 29, «наступний» замість «такий» – с. 41, 55, 61);
- вади виділення (с. 32, 42, 85);
- друкарські та пунктуаційні помилки (с. 26, 29, 30 35, 40, 66 та ін.).

Я ще раз підкреслюю, що зазначені зауваження мають дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та ніяк не знижують, а – навпаки – підкреслюють її високий науково-теоретичний та науково-практичний рівень.

Таким чином, у дисертації Надії Євгеніївни Доронкіної «Особливості аргументативних структур в англійськомовних науково-технічних статтях» отримані нові й науково обґрунтовані лінгвістичні дані про особливості аргументативних структур в англійськомовних науково-технічних статтях, що є внеском у розробку проблем інтегративного зв'язку наукового і аргументативного типів дискурсу.

Зазначена дисертація відповідає п. 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженому постановою КМУ № 567 від 24.07.2013 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 та № 1159 від 30.12.2015, а її авторка – Надія Євгеніївна Доронкіна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

Офіційний опонент,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри німецької філології
та перекладу
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Безугла Л. Р.

26 квітня 2021 р.

Підпис засвідчую
Начальник служби управління
персоналом

